

**ULUSLARARASI VE TÜRKİYE
HENTBOL FEDERASYONLARI
OYUN KURALLARINDAN, MADDE 4:9'UN
TIBBİ VE ADLİ YÖNDEN TARTIŞILMASI**

*Prof. Dr. Aytaç KOÇAK**
*Prof. Dr. Ekin Özgür AKTAŞ***
*Yrd. Doç. Dr. Serkan ÇINARLI****
*Yrd. Doç. Dr. Hikmet VURGUN*****

ÖZET

Her spor dalında yaralanma ve sakatlanma riski vardır. Ancak bu risklerin tamamen yok edilmesi veya azaltılmasına yönelik kuralların konulması ve önlem alınması o spor dalıyla ilgili federasyonların görevidir. Bu riskler futbol, hentbol, buz hokeyi, basketbol, vb. birbiriyle yakın temas halinde bulunan spor dallarında daha belirgindir. Bu nedenle bu tür spor dallarında yaralanma ve sakatlanmaları azaltmak için önlemler alınmaktadır. Örneğin, futbolda tekmelik ve tozluk takma zorunluluğu, buz hokeyinde kalecinin kask ve tam yüz koruması kaskı, diğer oyuncuların da yüz koruma kaskı giyme zorunluluğu, ayrıca bok-sörlerin dişlik takma zorunluluğu vardır. Daha birçok spor dalında buna benzer koruma tedbirleri bulunmaktadır.

Bu derlemenin konusu; hentbol sporunda Uluslararası ve Türk Hentbol Federasyonu tarafından konulan oyun kuralları madde 4:9'da belirtilen "kask ve yüz koruyucu takma yasağı"dır. Maske ve yüz koruyucusunun yasaklanmasının hukuka aykırı olup olmadığı ve tıbbi sakıncaları tartışılmış, en azından kaleciler için yüz ve kafa travmalarını engelleyecek, oyun düzenini bozmayacak ve rakip için tehlike oluşturmayacak yeni bir düzenleme yapılmasının gerekliliği ve Hentbol Federasyonu'nun bu konuya dikkatinin çekilmesi amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Spor yaralanmaları, hentbol, kurallar, adli tıp, hukuk.

ABSTRACT

More or less every sport has a risk of injury and disability. However, stating rules and taking precautions to eliminate risk is the responsibility of the sports federation of the sport branch. These risks are more evident in sports

* Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi, Adli Tıp Anabilim Dalı.

** Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi, Adli Tıp Anabilim Dalı.

*** İzmir Üniversitesi Hukuk Fakültesi.

**** Celal Bayar Üniversitesi Beden Eğitimi Spor Yüksek Okulu.

which have close contact with each other such as football, handball, ice hockey, basketball, and so on. For this reason, precautions are taken to decrease injuries and crippling in this kind of sports. For example, plinth and legging are obliged for football, helmets and full-face protection helmet for ice hockey goal keeper, other players required to wear protective full-face mask, boxers are also obliged to insert a mouth guard. Many other sports have similar protection measures.

The subject of this review is the “prohibition of wearing helmet and face protection” that specified in the article 4:9 which established by the International and Turkish Handball Federation. Whether the prohibition of the face protection and helmet is against the law or not were discussed, need for new regulation that prevent face and head trauma of goal keepers but don't disrupt the game order was emphasized and was intended to take attention of the Handball Federation to this issues.

Key Words: *Sports injuries, handball, rules, legal medicine, law.*

GİRİŞ

Spor yaralanması; vücudun tamamının veya bir bölgesinin normalden fazla bir kuvvetle karşılaşması sonucunda dayanıklılık sınırlarının aşılmasıyla ortaya çıkan durumdur ve genel olarak sportif aktiviteler sırasında meydana gelen her türlü travmaya verilen ortak isimdir. Bu durum çocukluk ve ergenlikte görülen tüm yaralanmaların dörtte birini oluşturur¹. Spor yaralanmalarının nedenleri arasında; aşırı yüklenme, önceden geçirilmiş ve tam tedavi edilmemiş yaralanmalar, yorgunluk, soğuk, aşırı gerilme ve enfeksiyon gibi etkenlere bağlı gelişen kas eklem sertlikleri, geçirilmiş yaralanma ve eğitimsizlik nedeniyle oluşan kas zayıflıkları, kaslar arası güç dengesizliği, bedensel hazırlığın tam olmaması ve ısınma eksikliği, spor dalının sporcuya uygun olmaması, yetersiz teknik, aşırı rekabet gerektiren yarışmalı sporlar, hastalıklar, spor araç-gereçlerindeki ve koruyucu önlemlerdeki yetersizlik vb. sayılabilir².

Spor yapanlarda yaralanma görülme olasılığı 1/4.000, ölüm oranı ise 1/40.000'dir³. En sık yaralanmanın görüldüğü branşlar ise; %10 ile futbol, %6 ile güreş, %3 ile hentbol ve boks, %1 ile atletizm ve %0,5 ile kayaktır⁴.

Spor yaralanmaları, genellikle yapılan spor dallarına özgü özellikler içerir. Bu konuyla ilgili olarak dünyada en sık yapılan spor dalları dikkate alınarak incelendiğinde:

Futbolcularda; genellikle sıyrıklar, ezikler, yüzeysel ekimozlar, basit kas zorlanmaları, ayak bileği burkulmaları, kas rüptürleri, kafa travmaları ve yüz yaralanmaları (burun, göz, diş), bel ve sırt bölgesi yaralanmaları, boyun bölgesi travmaları görüldüğü tespit edilmiştir⁵.

¹ Sakallı F.M.H., Sporda Sporcuların Yaralanması ve Risk Faktörleri, Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi, Cilt: 3, Sayı: 7 (2008); <http://www.turanuslu.net/spor-yaralanmalarina-giris/> (erişim tarihi Mayıs 2011)

² Sakallı F.M.H., Sporda Sporcuların Yaralanması ve Risk Faktörleri, Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi, Cilt: 3, Sayı: 7 (2008); <http://www.turanuslu.net/spor-yaralanmalarina-giris/> (erişim tarihi Mayıs 2011)

³ Sakallı F.M.H., Sporda Sporcuların Yaralanması ve Risk Faktörleri, Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi, Cilt: 3, Sayı: 7 (2008)

⁴ Sakallı F.M.H., Sporda Sporcuların Yaralanması ve Risk Faktörleri, Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi, Cilt: 3, Sayı: 7 (2008); - Spor ve Yaralanma (<http://www.sporbilim.com/?s=detay&id=178>) (erişim tarihi Mayıs 2011)

⁵ Sakallı F.M.H., Sporda Sporcuların Yaralanması ve Risk Faktörleri, Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi, Cilt: 3, Sayı: 7 (2008); - Spor ve Yaralanma (<http://www.sporbilim.com/?s=detay&id=178>) (erişim tarihi Mayıs 2011); Önçağ H., Kızılay C., Taşkiran E., Spor Yaralanmaları ve istatistiki değerlendirilmesi, Spor Hekimliği Dergisi. 1988, C: 3, s. 4.

Basketbolcularda görülen yaralanma çeşitleri genellikle; yumuşak doku lezyonları (ezilme, kas ve lif kopmaları, kanama, kas sertlikleri, kramplar vb.), yüz yaralanmaları, eklem travmaları (bağ lezyonları, menisküs lezyonları, ayak bileği burkulmaları, parmak eklem zorlanmaları, bel zorlanmaları, omuz çıkıkları), ekstremiteler kırıkları saptanmıştır⁶.

Koşucularda en çok; kas ve tendon zorlanmaları, aşırı kullanım yaralanmaları, eklem ve bağ yaralanmaları ile menisküs lezyonları görülmüştür⁷.

Halter sporunda; daha çok yumuşak doku yaralanmaları sıklıkla görülmektedir⁸.

Boks sporunda ise en sık yüz yaralanmaları (hafif ekimozdan, önemli kırıklara kadar giden travma şekilleri), geçici ve kalıcı beyin hasarları görülmektedir⁹.

Judocularda; el bileği ve parmaklarla ilgili yumuşak doku yaralanmaları, diz ekleminde intra ve ekstra artiküler hematoma, bağ, kapsül ve menisküs lezyonları ile kafa travmaları görülebilir.

Kayakçılarda ise en sık: ayak bileği yaralanmaları, bacak-diz ve kafa travmalarıyla omurga yaralanmaları tespit edilmiştir¹⁰.

Voleybolcularda; üst ekstremiteler yaralanmaları %71 oranındadır ve bunların %53'ü kişisel parmak yaralanmalarından kaynaklanmaktadır¹¹.

⁶ Krejci V., Koch P.: Sporcularda Kas Yaralanmaları ve Tendon Hastalıkları. Çev: Doç. Dr. Kut Sarpyener. Arkadaş Tıp Kitapları, 1984; Girgin O., Basketbol Yaralanmaları, Spor Hekimliği Dergisi, 1979, C: 14. S. 4.

⁷ Gür A., Spor Arızaları, Spor Hekimliği Dergisi, 1979, V: 9, N: 3, s.10.; Krejci V., Koch P.: Sporcularda Kas Yaralanmaları ve Tendon Hastalıkları. Çev: Doç. Dr. Kut Sarpyener. Arkadaş Tıp Kitapları, 1984; Önçığ H., Kızılay C., Taşkiran E., Spor Yaralanmaları ve istatistiki değerlendirmesi, Spor Hekimliği Dergisi. 1988, C: 3, s. 4.

⁸ Gür A., Spor Arızaları, Spor Hekimliği Dergisi, 1979, V: 9, N: 3, s.10.; Krejci V., Koch P.: Sporcularda Kas Yaralanmaları ve Tendon Hastalıkları. Çev: Doç. Dr. Kut Sarpyener. Arkadaş Tıp Kitapları, 1984; Önçığ H., Kızılay C., Taşkiran E., Spor Yaralanmaları ve istatistiki değerlendirmesi, Spor Hekimliği Dergisi. 1988, C: 3, s. 4.

⁹ <http://www.turanuslu.net/spor-yaralanmalarina-giris/> (erişim tarihi Mayıs 2011) Krejci V., Koch P.: Sporcularda Kas Yaralanmaları ve Tendon Hastalıkları. Çev: Doç. Dr. Kut Sarpyener. Arkadaş Tıp Kitapları, 1984; Önçığ H., Kızılay C., Taşkiran E., Spor Yaralanmaları ve istatistiki değerlendirmesi, Spor Hekimliği Dergisi. 1988, C: 3, s. 4.

¹⁰ <http://www.turanuslu.net/spor-yaralanmalarina-giris/> (erişim tarihi Mayıs 2011) Krejci V., Koch P.: Sporcularda Kas Yaralanmaları ve Tendon Hastalıkları. Çev: Doç. Dr. Kut Sarpyener. Arkadaş Tıp Kitapları, 1984; Önçığ H., Kızılay C., Taşkiran E., Spor Yaralanmaları ve istatistiki değerlendirmesi, Spor Hekimliği Dergisi. 1988, C: 3, s. 4.

¹¹ Knobloch K, Rossner D, Jagodzinski M, Zeichen J, Gössling T, Martin-Schmitt S, Richter M, Krettek C., Sportverletz Sportschaden. 2005 Jun; 19 (2): 82-8.; <http://www.yvik.org.tr/index.asp?pg=kh&newID=635> (erişim tarihi Mayıs 2011)

Hentbol Sporunda Yaralanma Şekilleri

Bu konuda yapılan çalışmalarda; hentbol sporcularında sık görülen travma şekilleri şunlardır: Diz ve ayak bileği yaralanmaları, dirsek ve el bileği yaralanmaları, maksillo fasiyal yaralanmalar (burun, göz), diş ve çene yaralanmaları, el parmak yaralanmaları en sık görülen yaralanma tipleridir¹².

İsviçre ve İsveç'te Aralık 2010'da yer salon hokeyinde (floorball) sporculardaki göz hasarları ve yüz travmalarını buna ek olarak sporcuların koruyucu gözlük ve ağızlık kullanmalarını incelemek, sporcular ve antrenörlerin dişsel travmayı önleme, ilk yardım ve sonuçları hakkındaki genel bilgi seviyelerini değerlendirmek için yapılan bir araştırmada; sporcuların %27,7'sinin göz ve çevresinden hasar gördüğü, sadece 25 sporcunun (%4,9) göz korumalığı kullandığı, aynı şekilde tüm sporcuların %31,7'sinde diş veya çene hasarı olmasına rağmen, sadece bir sporcunun düzenli olarak ağız koruyucu kullandığı saptanmıştır. Aynı çalışmanın sonuç bölümünde; floorball sporunun tıpkı hentbol sporunda olduğu gibi çok yüksek dental travma riski taşıdığı, floorballdaki dental yaralanmalar konusunda oyuncular, çalıştırıcılar, aileler ve ilgili federasyonların ağız koruyucu kullanma kararı vermesi gerektiği, ayrıca göz koruyucu kullanmanın zorunlu hale getirilmesi gerektiği belirtilmiştir¹³.

Temas sporlarında gerekli yüz koruma ihtiyacına yönelik İsveç'te yapılan bir araştırmada; Amerikan futbolu, buz hokeyi, basketbol ve hentbol sporlarında alt-üst çene ve diş yaralanmaları değerlendirilmiştir. Yüz korumasının zorunlu olduğu Amerikan futbolunda alt-üst çene ve dental hasarların tüm kazaların sadece %1,4'ünü oluşturduğu, buna karşılık sadece kask ve ekstra oral ağız koruyucunun zorunlu olduğu buz hokeyi sporunda ise yüz korumasının yetersiz olduğu ve bu oranın %10,6 olduğu saptanmıştır. Ayrıca hentbol, Amerikan futbolu ve basketbol sporunda yaralanmaların en sık rastlanan nedenlerinden birisinin başka bir oyuncudan gelen darbeler olduğu tespit edilmiştir¹⁴.

Fagerli ve arkadaşlarının hentbol sporunda görülen yaralanma tiplerine yönelik 421 sporcu üzerinde yaptığı bir araştırmada; burkulmanın (distorsiyon) en

¹² Fagerli M., Lereim I. & Sahlin Y., Injuries in handball players. Tidsskrift for den norske Laegeforening, 1990, 110 (4): 475-478.; K. Katou, Y. Tomida, S. Gamo, T. Kono, A. Uchida, Sports injuries in handball players of the national team in Japan, **5th IOC World Congress on Sport Sciences with the Annual Conference of Science and Medicine in Sport 1999 Sydney 31 October -5 November 1999**.

¹³ Maria Maxén, Sebastian Kühl, Gabriel Krastl, Andreas Filippi, Eye Injuries And Orofacial Traumas In Floorball—A Survey In Switzerland And Sweden, Dental Traumatology, 2010, Volume: 27, Issue2, p: 95 – 101.

¹⁴ Sane J., Comparison of maxillofacial and dental injuries in four contact team sports: American football, bandy, basketball, and handball, Am J Sports Med. 1988 Nov-Dec; 16 (6): 647-51.

çok rastlanan yaralanma tipi olduğu, onu kontüzyon (ezik) ve kırıkların izlediği tespit edilmiştir. Ayrıca yaralanmaların yarısının üst ekstremitelerde görüldüğü, ancak en sık rastlanan yaralanmanın ise ayak bileği eklemine olduğu gözlenmiştir. Kırıkların çoğunun da el parmaklarında meydana geldiği, yaraların ise en çok yüzde olduğu tespit edilmiştir. Hentbol sporunda yaralanmaları önlemek için alınacak tedbirlerin alınması, temel ve teknik eğitim koşullarının sağlanması, ilk yardım uygulanması ve kurallarında bazı değişiklikler olarak belirtilmiştir. Danimarka'da 570 sporcuyla yapılan benzer bir çalışmada da %62 oranında distorsiyon ve burkulma yaralanmaları %12 oranında kırık saptanmıştır¹⁵.

Hentbol sporundaki yaralanma tiplerinin araştırılması için Yunan hentbol milli takım sporcularına yapılan bir anket çalışmasında, geriye dönük 24 aylık periyot sorgulanmıştır. Sporcuların büyük bir bölümünün koruyucu ekipman kullanmadığı anlaşılmıştır. Sporcuların neredeyse yarısının spor yaralanmasına maruz kaldığı (%46,8) saptanmıştır. En çok yaralanmanın pivot ve kanat oyuncularında görüldüğü tespit edilmiştir. Yaralanmaların en çok alt ekstremitelerde görüldüğü (%78,3) ve bunların da %69,6'sının antrenman sırasında meydana geldiği tespit edilmiştir. Sonuç olarak oyuncuların koruyucu ekipman kullanmadıkları ve bundan dolayı da şiddetli yaralanmalara maruz kaldıkları belirtilmiştir¹⁶.

Almanya ve İsviçre'de ortak yapılan 98 hentbol sporcusunun katıldığı bir anket çalışmasında; 8,3 sakatlanma/1.000 oyuncu başına oynama saati oranıyla, hentbol sporunun sakatlanmalarda orta risk grubunda yer aldığı belirtilmiştir. Aynı çalışmada spor yaralanma riskinin sadece spor müsabakalarıyla sınırlı olmadığı, kazaların %25-30'unun antrenmanlarda gerçekleştiği özellikle vurgulanmıştır. Ankete katılan oyunculardan sadece 10'unun koruyucu ağızlık taktığı tespit edilmiştir. Bu oran 8,3 sakatlanma/1.000 oyuncu başına oynama saati sakatlanma oranıyla kıyaslandığında oldukça düşüktür. Ağız koruyucularının kullanılması gerektiği ve dental yaralanmaları etkin bir şekilde azaltacağı belirtilmiştir¹⁷. Yine 2005 yılında bu çalışmaya benzer bir çalışma ülkemizde Keçeci ve arkadaşları tarafından yapılmış ve hentbol sporcularının dental travma geçirip geçirmediği araştırılmıştır. 36 oyuncunun 12 tanesinin (%33,3) dental travmaya maruz kaldığı tespit edilmiştir. Bu yaralanmaların diğer oyuncunun elinin ya da dirseğinin yüze çarpması veya yakın mesafeden top çarpması sonu-

¹⁵ Ugeskr Laeger, Handball injuries, An epidemiologic and socioeconomic study, The American Journal of Sports Medicine, 1993, 155 (45): 3636-8.

¹⁶ Tsigilis N., Hatzimanouil D., Injuries in handball: Examination of the risk factors., European Journal of Sport Science, 2005, 5 (3): 137-142.; Dimitris Hatzimanouil, Nikos Oxizoglou, Aggelos Kanioglou, Kostas Manavis, Stefas Eleftherios' Injuries in Athletes of National Handball Teams, Physical Training, 2008.

¹⁷ Maxén M, Kühl S, Krastl G, Filippi A., Eye injuries and orofacial traumas in floorball-a survey in Switzerland and Sweden, Dent Traumatology, 2010, Dec 28.

cu gerçekleştiği tespit edilmiştir. Çalışmada en önemli noktalardan birisinin ise hiç bir sporcunun ağız koruyucusu kullanmaması olduğu, sonuç olarak federasyonların, kulüplerin ve çalıştırıcıların koruyucu donanımlar konusunda bilinçlendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır¹⁸.

İsviçre'de farklı spor dallarındaki orofasiyal ve serebral yaralanma oluşumunu belirtmek ve spor aktivitesi sırasında ağız koruyucusu kullanımı konusunda sporcu ve resmi yetkililerin farkındalığını ölçmek amacıyla yapılan bir çalışmada; futbol, hentbol, basketbol ve buz hokeyi yapan 267 profesyonel sporcu ve 63 yetkiliyle görüşülmüş, orofasiyal ve serebral travma sıklığı saptanarak, sporcuların ağız koruyucu kullanma ve kullanmama nedenleri değerlendirilmiştir. Sonuç olarak spor uygulamaları sırasında meydana gelen yaralanmalar ile ağız koruyucu kullanan veya kullanmayan sporcularla spor dalları karşılaştırıldığında; orofasiyal ve serebral yaralanmalarda büyük fark olduğu görülmüştür. Oyuncuların %45'inin ağız koruyucu giymeden yaralandığı, oysa futbol sporunda ağız koruyucu kullanan oyuncuların sadece %24'ünde yaralanma tespit edildiği, ağız koruyucu kullanan oyuncuların %68'inin hiçbir zaman orofasiyal veya serebral yaralanma geçirmediği saptanmıştır. 150 (%56) sporcu tarafından genel olarak kabul edilmesine rağmen, 224 (%84) sporcunun ağız koruyucu kullanmadığı anlaşılmıştır. Yetkililer arasında ağız koruyucu bilincinin yüksek (%59) olmasına karşın, sadece %25'i ağız koruyucu finansmanına destek vermek istediğini, %5'i ise kural olarak uygulamak istediğini belirtmiştir. Çalıştırıcılar gibi sporcuların da temas sporları yaparken yüksek ağız yaralanmaları riski konusunda bilgilendirilmeleri gerektiği vurgulanmıştır¹⁹.

Almanya'da basketbol, futbol, hentbol, voleybol ve hokey spor dalları ile ilgili eğitim için okullarda meydana gelen 2.234 adet spor yaralanmalarının oranlarının araştırılmasına yönelik yapılan bir çalışmada; adı geçen spor dallarında en sık görülen yaralanma tipinin parmak yaralanması ve burkulma olduğu tespit edilmiştir. Hokey sporunda ise diş ve yüz yaralanmalarının daha sık görüldüğü belirtilerek bu konuda eğitim programları yapılması ve koruyucu önlemler alınması gerektiği vurgulanmıştır²⁰.

Spor Yaralanmalarını Azaltmak İçin Alınabilecek Önlemler

Hangi spor dahil yapılırsa yapılsın öncelikle sporcuların düzenli/periodyk sağlık kontrollerinin yapılması en önemli konudur. Bu kontrollerde sporcunun mevcut

¹⁸ Keçeci A.D., Eroğlu E., Hentbol sporcularında dental travma: Ön çalışma, S.D.Ü. Tıp Fak. Dergisi., 2005; 12 (4)/6- 9.

¹⁹ Lieger O, von Arx T., Orofacial/cerebral injuries and the use of mouthguards by professional athletes in Switzerland, Dent Traumatology, 2006 Feb; 22 (1): 1-6.

²⁰ Knobloch K, Rossner D, Jagodzinski M, Zeichen J, Gössling T, Martin-Schmitt S, Richter M, Krettek C., Sportverletz Sportschaden. 2005 Jun; 19 (2): 82-8.

sağlık durumu ayrıntılı olarak ortaya konur. Gerek fizyolojik parametreler, gerek fiziksel uygunluk, gerekse sağlıkla ilgili değerlendirmeler yapılır. Bu doğrultuda spor hekimleri tarafından her sporcu için alınması gereken önlemler saptanır.

Spor yaralanmalarının oluşmasında en önemli etkenlerden biri de yetersiz ısınmadır. Bu nedenle ısınmaya ve takiben özellikle germe egzersizlerine büyük önem verilmelidir. Ayrıca fiziksel aktivite sonrası yapılacak soğuma da önem taşımaktadır. Her aktivite sonrası mutlaka soğuma egzersizleri yapılmalıdır. Germe egzersizlerini, aktiviteyi takiben yapmak aktivite öncesi kadar önemlidir. Yapılan spor dalına uygun malzeme kullanılması ve gerekli koruyucu önlemlerin alınması da spor yaralanmalarının azaltılmasında önemli faktörlerdendir. Örneğin; dizlik, dirseklik, dişlik, göz ve yüz koruyucular, kasklar, tozluklar, bileklikler, uylukluklar, baldırlıklar vb.²¹.

Hentbol sporunun hızlı ve sert bir spor olması nedeniyle hem sporcular hem de kaleciler için yaralanmaları engelleyici önlemler alınmalıdır. Bu konuda zorunluluk olmamasına karşın, özellikle kalecilerin genital bölgelerini hızla ve şiddetle gelen topun çarpmasından korumak amacıyla kasık koruyucu (=kugi, kuki, kogi) takması, oyuncuların dental yaralanmaları önlemek amacıyla dişlik takması, dirsek ve diz travmalarını azaltmak için de dirseklik-dizlik kullanması alınan önlemler arasındadır.

Hentbol sporunda özellikle kaleciler hem antrenman hem de oyun sırasında sayısız kez sert ve şiddetli top vuruşlarıyla (şut) karşı karşıya kalmaktadır. Bundan dolayı kalecilerin yüzüne ve vücuduna çarpma olasılıkları her zaman vardır. Yüz travmalarını azaltmak amacıyla hem yüz koruyucu hem de dişlik takma zorunluluğu getirilmesinde yarar vardır. Bu nedenle uluslararası hentbol federasyonu tarafından düzenlenen oyun kuralları içerisindeki 4:9. maddede yer alan "oyuncuların kask ya da maskeyi hiçbir surette takamayacaklarına" ilişkin kuralın bir an önce değiştirilerek sporcunun yüz koruyucu maske takmasına yasaklama getirilmemelidir. Aynı şekilde Türkiye Hentbol Federasyonunca yayınlanan "Uluslararası Hentbol Oyun Kuralları 2010"²² kuralları içinde de yer alan 4:9. madde şu şekildedir: "4:9 Oyuncular spor ayakkabı giymelidir. Oyuncuların, diğer oyuncular için tehlikeli olabilecek objeleri giymesine müsaade edilmemelidir. Oyuncuların; kafa koruyucu, yüz maskesi, künye, saat, yüzük, gerdanlık, zincir, küpe, sert çerçeveli veya tokasız gözlük gibi tehlikeli olabilecek eşyaları giymelerine izin verilmez. Bu koşulları yerine getirmeyen oyuncu-

²¹ Sakallı F.M.H., Sporda Sporcuların Yaralanması ve Risk Faktörleri, Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi, Cilt: 3, Sayı: 7 (2008); Spor ve Yaralanma (<http://www.sporbilim.com/?s=detay&id=178>) (erişim tarihi Mayıs 2011); <http://www.yvik.org.tr/index.asp?pg=kh&newID=635> (erişim tarihi Mayıs 2011)

²² <http://www.thf.gov.tr/Dosyalar/file/uluslararasıhentboloyunkurallari.PDF> Erişim Tarihi: 25.07.2013

nun, durumunu düzeltinceye kadar, oynamasına izin verilmez. Düz yüzüklere, küçük küpelere ve görülebilir piercinglere diğer oyunculara tehlike oluşturmayacak şekilde bantlandığı takdirde müsaade edilebilir. Yumuşak ve elastik maddeden yapılmış olmaları kaydıyla alın bantları ve kaptan pazubentlerine izin verilir."

Yüz travmasına bağlı yaralanmaların daha hafif olduğu spor dallarında (futbol, basketbol, voleybol gibi) yüz koruyucu maske ve kask takılmasına izin verildiği görülmektedir²³.

Farklı spor dallarındaki yaralanma tiplerini saptamaya yönelik yapılan çalışmalarındaki sonuç ve öneriler bölümleri dikkate alındığında; öncelikle federasyonların hangi spor dalı olursa olsun o spor dalına ait yaralanma risklerini tespit etmesi gerektiği, tespit edilen yaralanmaların en aza indirilmesi için de gerekli önlemlerin alınması ilgili federasyonların ilk ve temel görevlerinden olduğu belirtilmiştir. Ayrıca alınan koruyucu önlemlerin en alt kademedeki en üste kadar ayrıntılı olarak öğretilmesi ve eğitimi için maksimum çabayı göstermesi gerektiği de vurgulanmıştır.

Hentbol sporunda; hentbol federasyonları tarafından yaralanmaların azaltılması amacıyla korunmaya yönelik zorunlu bir kural bulunmamakla birlikte, oyuncuların ve özellikle kalecilerin maç sırasında diğer oyuncular için tehlike oluşturmamasına rağmen, yüz koruyucu ve kask takmaları yasaktır²⁴.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Spor yaralanmaları yaş ve cinsiyete bakılmaksızın meydana gelen, ancak istenmeyen bir durumdur. Her spor dalında; yapılan spor dalının çeşidine bağlı olarak, az ya da çok yaralanma riski vardır. Ancak yaralanmaların azaltılması; spor öncesi, spor anında ve spor sonrasında alınacak bazı önlemlerle mümkündür.

Hentbol sporu da spor yaralanmaları açısından yüksek riskli spor dallarından biridir. Ancak bu derlemede tartışılacak olan konu; hentbol sporunda hem ülkemizde hem de uluslararası hentbol kurallarında belirtilen, söz konusu yaralanmaları engelleyebilecek ve oyunun düzenini bozmayacak ve rakip için tehlikeli olmayacak maske, kask gibi aksesuarların yasaklanmasının hukuka aykırı olup olmadığı ve tıbbi sakıncalarının bulunup bulunmadığıdır.

Her spor dalında yaralanma riskleri göz önüne alınarak, ilgili spor dallarının federasyonları tarafından çeşitli koruyucu kurallar konulmaktadır. Örneğin; futbol oyun kuralları içerisinde "Zorunlu Giysiler" başlıklı maddesinde "Yumuşak, ha-

²³ http://www.tbf.org.tr/tbfweb/tbfweb2.nsf/TBFV1_BasketbolOyunKurallari_Form?OpenForm (erişim tarihi Nisan 2011). <http://www.tff.org/Resources/TFF/Documents/TFF/.../OyunKurallari-2008-09.pdf> (erişim tarihi Nisan 2011).

²⁴ http://www.ihf.info/upload/PDF-Download/rules_english.pdf (erişim tarihi Nisan 2011).

fif, dolgulu malzemedan yapılan başlık, yüz maskeleri, diz ve kol koruyucuları gibi modern koruyucu malzemeler tehlikeli olarak düşünülmez ve kullanılmalarına bu nedenle izin verilir.” hükmü yer almaktadır²⁵. Salon futbolunda oyun kurallarının Oyuncu Giysi ve Gereçleri başlıklı 4. maddesi tekmelik takmayı zorunlu kılarken kask ve maske takmayı yasaklamamaktadır²⁶. Yine basketbol oyun kuralları; maske ve kask takmayı yasaklayan bir kural içermemektedir²⁷. Buz hokeyi ve çim hokeyi sporlarında da çok sert gelen top nedeniyle oluşabilecek travmalara karşı kaleciler için koruyucu kıyafet zorunluluğu getirilmiştir²⁸.

Basketbol sporunda amaç topun potaya atılarak sayı yapılmasıdır. Yüz travmasına bağlı yaralanma şiddeti daha az olmasına rağmen, basketbol oyuncusu isterse önlem olarak yüz koruyucu maske takarak oynayabilmektedir.

Hentbol sporunda ise amaç, elle topun kaleye atılarak sayı yapılmasıdır. Ancak sayı yapılırken topun şiddetle ve hızla atılması söz konusu olduğundan kaleci, sert vuruş ile karşı karşıyadır. Topun kalecinin yüzüne gelme olasılığı ve buna bağlı şiddetli travma riski vardır. Yüz ve ağız koruyucusu olmayan kaleci, hızla gelen topun yüzüne çarpması halinde; kafa travması, dental yaralanma, göz yaralanması ve nazal fraktür gibi travmalarla karşı karşıya kalabilir. Fakat kural gereği, yüzünü travmaya karşı korumak isteyen kaleci veya oyuncunun yüz koruyucu ve maske takması yasaktır²⁹.

Bu durum hukuki olarak ele alındığında; gerçekten uluslararası ve ülkemiz hentbol oyun kuralları gereği (madde 4:9) oyuncuların yüz maskesi ve kafa koruyucu giymelerine izin verilmemektedir. Oysa basketbol ve futbol gibi benzer temas sporlarda bu tarz malzemelerin kullanılmasında böyle bir kısıtlama bulunmamaktadır³⁰.

Ancak bu durum; İsviçre ve ilkemiz Medeni Kanunu 23. maddesinde belirtilen “Kimse, hak ve fiil ehliyetlerinden kısmen de olsa vazgeçemez. Kimse

²⁵ <http://www.tff.org/Resources/TFF/Documents/TFF/.../OyunKurallari-2008-09.pdf> (erişim tarihi Nisan 2011).

²⁶ <http://www.tff.org/Resources/TFF/Documents/2009DK/LIGLER/200>

²⁷ http://www.tbf.org.tr/tbfweb/tbfweb2.nsf/TBFV1_BasketbolOyunKurallari_Form?OpenForm (erişim tarihi Nisan 2011).

²⁸ <http://www.turkhokey.gov.tr/yukle/dosyalar/yonetmelik/acikalankuralkitacigi.pdf> (erişim tarihi Mayıs 2011); <http://www.sporakademisi.com/branslar/dosyalar/buzhokeyi/buzhokeyi-oyun-kural.doc> (erişim tarihi Mayıs 2011).

²⁹ http://www.ihf.info/upload/PDF-Download/rules_english.pdf (erişim tarihi Nisan 2011).

³⁰ http://www.tbf.org.tr/tbfweb/tbfweb2.nsf/TBFV1_BasketbolOyunKurallari_Form?OpenForm (erişim tarihi Nisan 2011); <http://www.tff.org/Resources/TFF/Documents/TFF/.../OyunKurallari-2008-09.pdf> (erişim tarihi Nisan 2011); http://www.tff.org/Resources/TFF/Documents/2009DK/LIGLER/2009-2010/oyun-kural/futsal_oyun_kurallar%C4%B1_2008_2009.pdf (erişim tarihi Nisan 2011).

özgürlüklerinden vazgeçemez veya onları hukuka aykırı olarak sınırlayamaz” hükmüne tamamen aykırılık teşkil etmektedir. Yani hentbol federasyonları tarafından konulan bu kural; sporcunun kendini travmaya karşı koruma hakkının elinden alınması ve bu hakkın hukuka aykırı olarak sınırlandırılması anlamına gelmektedir. Kaldı ki, bu hakkın sporcunun istemese dahi federasyon tarafından yaralanma riski göz önüne alınarak sporcuya verilmesi daha uygun olabilir. Halen geçerli olan bu kuralın bir an önce değiştirilmesi önerilebilir.

Spor müsabakalarında meydana gelen sakatlanmalardan doğan zararlar yani “zararı göze alarak katılım” bir hukuka uygunluk sebebi olarak değerlendirilmektedir³¹. Müsabaka kurallarına uygun olmak koşuluyla; sporcunun diğerini sakatlaması veya yaralaması halinde, doğabilecek sonuçları göze almış olduğu kabul edildiğinden, yaralanan sporcuya bir tazminat hakkı sağlamaz. Zararı veren kişi bu zararı oyun kuralları içinde vermişse kişilik haklarına saldırmış da sayılmaz³². Bu hukuk kuralı dikkate alındığında; spor yaralanmalarını azaltmaya yönelik önlemlerin alınmasında daha da özen gösterilmelidir.

Kuralın hem tıbbi hem de legal yönden sakıncaları olduğu tartışılmakla birlikte, sporcuları korumak ve oyuncuların yaralanma riskini en aza indirmek ilgili federasyonların görevidir. Bu doğrultuda; ulusal ve uluslararası hentbol federasyonlarının sporcularına dizlik-dİRseklik, kasık koruyucu ve dişlik kullanımını zorunlu hale getirmesi, yasak olan yüz koruyucu kullanımının değiştirilerek isteyen oyuncuların özellikle kalecilerin yüz koruyucu kullanmalarına izin verilmesinin uygun olacağı sonucuna varılmıştır.

³¹ Haksız Fiillerin Spor Karşılığısındaki Durumu, <http://www.hursertekinoktay.com/sporhukuku.htm>, (erişim tarihi Nisan 2011); Ertaş S., Petek H., Spor Hukuku, Vedat Kitapçılık, İst., s: 64, 2005.

³² Eren F., Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Beta Yayınları, İst., 2008, s: 566.

KAYNAKLAR

- EREN F.**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Beta Yayınları, İst., 2008.
- ERTAŞ S., PETEK H.**, Spor Hukuku, Vedat Kitapçılık, İst., 2005.
- FAGERLİ M., LEREİM I. & SAHLİN Y.**, Injuries in handball players. Tidsskrift for den norske Laegeforening, 1990, 110 (4): 475–
- GİRGİN O.**, Basketbol Yaralanmaları, Spor Hekimliği Dergisi, 1979, C: 14.. S. 4.
- GİRGİN O.**, Futbol maçında görülen sakatlıklar, Spor Hekimliği Dergisi. 1974, V: 9, N: 3
- GÜR A.**, Spor Arızaları, Spor Hekimliği Dergisi, 1979, V: 9, N: 3.
- HATZIMANOUIL D., OXIZOĞLOU N., SLKARAS E., HATZIMANOUIL A., KORONAS K., TSIGILIS N., ABATZIDES G.**, Factors Related To The Incidence And Severity Of Injuries In Team Handball.
- HATZIMANOUIL D., OXIZOĞLOU N., KANIÖĞLOU A., MANAVİS K., ELEFTHERİOS S.**, Injuries in Athletes of National Handball Teams, Physical Training Jan 2008.
- HATZIMANOUIL Dimitris, OXIZOĞLOU Nikos, KANIÖĞLOU Aggelos, MANAVİS Kostas, ELEFTHERİOS Stefan**, Injuries in Athletes of National Handball Teams, Physical Training, 2008.
- KATOU K., TOMİDA Y., GAMO S., KONO T., UCHİDA A.**, Sports injuries in handball players of the national team in Japan, **5th IOC World Congress on Sport Sciences with the Annual Conference of Science and Medicine in Sport 1999 Sydney 31 October -5 November 1999.**
- KEÇECİ A.D., EROĞLU E.**, Hentbol sporcularında dental travma: Ön çalışma, S.D.Ü. Tıp Fak. Dergisi., 2005: 12 (4)/6- 9.
- KNOBLOCH K., ROSSNER D., JAGODZİNSKİ M., ZEİCHEN J., GÖSSLİNG T., MARTİN-SCHMİTT S., RİCHTER M., KRETTEK C.**, Sportverletz Sportschaden. 2005 Jun; 19 (2): 82-8.
- KREJCI V., KOCH P.**: Sporcularda Kas Yaralanmaları ve Tendon Hastalıkları. Çev: Doç. Dr. Kut Sarpyener. Arkadaş Tıp Kitapları, 1984.
- LIEGER O, VON ARX T.**, Orofacial/cerebral injuries and the use of mouthguards by professional athletes in Switzerland, Dent Traumatology, 2006 Feb; 22 (1): 1-6.
- MAXÉN M, KÜHL S, KRASTL G, FILIPPI A.**, Eye injuries and orofacial traumas in floorball-a survey in Switzerland and Sweden, Dent Traumatology, 2010, Dec 28.
- MAXÉN Maria, KÜHL Sebastian, KRASTL Gabriel, FILIPPI Andreas**, Eye Injuries And Orofacial Traumas In Floorball–A Survey In Switzerland And Sweden, Dental Traumatology, 2010, Volume: 27, Issue2.

OLSEN E., MYKLEBUST G., ENGBRETSSEN L., BAHR R., Injury Pattern In Youth Team Handball: A Comparison Of Two Prospective Registration Methods, Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports, 2006, Volume: 6.

ÖNÇAĞ H., KIZILAY C., TAŞKIRAN E., Spor Yaralanmaları ve istatistikî değerlendirmesi, Spor Hekimliği Dergisi. 1988, C: 3.

SAKALLI F.M.H., Sporda Sporcuların Yaralanması ve Risk Faktörleri, Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi, Cilt: 3, Sayı: 7 (2008)

SANE J., Comparison of maxillofacial and dental injuries in four contact team sports: American football, bandy, basketball, and handball, Am J Sports Med. 1988 Nov-Dec; 16 (6): 647-51.

TSİGİLİS N., HATZİMANOÜİL D., Injuries in handball: Examination of the risk factors., European Journal of Sport Science, 2005, 5 (3): 137-142.

UGESKR Laeger, Handball injuries. An epidemiologic and socioeconomic study, The American Journal of Sports Medicine, 1993, 155 (45): 3636-8.

İNTERNET KAYNAKLARI

Haksız Fiillerin Spor Karşılaşmasındaki Durumu, <http://www.hursertekinoktay.com/sporhukuku.htm>, (erişim tarihi Nisan 2011).

Spor ve Yaralanma (<http://www.sporbilim.com/?s=detay&id=178>) (erişim tarihi Mayıs 2011).

http://www.tbf.org.tr/tbfweb/tbfweb2.nsf/TBFV1_BasketbolOyunKurallari_Form?OpenForm (erişim tarihi Nisan 2011).

<http://www.tff.org/Resources/TFF/Documents/TFF/.../OyunKurallari-2008-09.pdf> (erişim tarihi Nisan 2011).

http://www.ihf.info/upload/PDF-Download/rules_english.pdf (erişim tarihi Nisan 2011).

<http://www.sporakademisi.com/branslar/dosyalar/buzhokeyi/buzhokeyi-oyun-kural.doc> (erişim tarihi Mayıs 2011).

http://www.tff.org/Resources/TFF/Documents/2009DK/LIGLER/20092010/oyunkural/futsal_oyun_kurallar%C4%B1_2008_2009.pdf (erişim tarihi Nisan 2011).

<http://www.turanuslu.net/spor-yaralanmalarina-giris/> (erişim tarihi Mayıs 2011).

<http://www.turkhokey.gov.tr/yukle/dosyalar/yonetmelik/acikalankuralkitapci.pdf> (erişim tarihi Mayıs 2011).

<http://www.yvik.org.tr/index.asp?pg=kh&newID=635> (erişim tarihi Mayıs 2011).

